

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2019
Α΄ ΦΑΣΗ

E_3.Nλ1(ε)

ΤΑΞΗ: Α΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ & ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ****Ημερομηνία: Σάββατο 5 Ιανουαρίου 2019****Διάρκεια Εξέτασης: 2 ώρες****ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ****A. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ****Η κουλτούρα της αγένειας**

Όταν συναντιούνται τυχαία δύο άγνωστοι στον δρόμο, έλεγε ο Έρβιν Γκόφμαν (αμερικανός κοινωνιολόγος των ηθών της καθημερινής ζωής), αυτό που ακούγεται συχνότερα να βγαίνει από το στόμα τους είναι «καλημέρα» και «συγγνώμη». Και συμπλήρωνε: Αυτά τα «καλημέρα» και τα «συγγνώμη» πρέπει να τα λάβουμε σοβαρά υπόψη και να τα μελετήσουμε, αν θέλουμε να κατανοήσουμε πώς λειτουργεί μια κοινωνία. Αν ο Γκόφμαν μπορούσε να κάνει μια βόλτα σε ένα ελληνικό αστικό κέντρο τού σήμερα, ως πούμε στην πρωτεύουσα, θα παρατηρούσε ότι όταν συναντιούνται δύο άγνωστοι μπορούν να ακουστούν πολλά διαφορετικά πράγματα, εκ των οποίων σπανιότερα «καλημέρα» και «συγγνώμη». Η απουσία της λεκτικής ευγένειας συνοδεύεται συχνά και από εκφράσεις αγένειας πέραν της φυσικής γλώσσας: η παντελής αδυναμία συγκρότησης ουράς σε ένα ταμείο και οι συνακόλουθοι αναστεναγμοί δυσαρέσκειας που βγαίνουν από το παρατοποθετημένο μπουλούκι των ανθρώπων, το σολιψιστικό μπλοκάρισμα του διαδρόμου ή της πόρτας στο βαγόνι του μετρό, η ευκολία με την οποία κάποιος «δεν σε βλέπει» και σε προσπερνά κλέβοντας τη σειρά σου, χωρίς να αντιλαμβάνεται καν το «δυνατό άγγιγμα» που προκύπτει από το «ασυναίσθητο» σκούντημα ή ποδοπάτημα, δεν είναι παρά μερικές από αυτές.

Η αγένεια δεν είναι προφανώς ελληνικό προνόμιο. Το ενδιαφέρον όμως της ελληνικής αγένειας στις τυχαίες δημόσιες συναντήσεις μεταξύ αγνώστων είναι ότι αυτή δεν γίνεται ποτέ αντιληπτή ως μεμονωμένη παρέκκλιση από έναν κανόνα αστικής ευγένειας παρά θεωρείται κανονικότητα. Αντίθετα, μέσα σε ένα καθεστώς απόλυτης αστικής διαστροφής, οι τύποι ευγένειας είναι εκείνοι που θεωρούνται παρέκκλιση και γίνονται συχνά αντικείμενο γελοιοποίησης, σχολιασμού και (καλοπροαίρετης;) πλάκας.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2019

Α΄ ΦΑΣΗ

E_3.Nλ1(ε)

Η κουλτούρα της αγένειας διαμορφώνει ασφαλώς και τους όρους δημοσιότητας των δημοσίων προσώπων. Φωνές, τσιρίδες, υποτιμητικός πληθυντικός και μάγκικος ενικός κυριαρχούν στη ζωντανή και τηλεοπτική πολιτική αντιπαράθεση. «Ακούς τι σου λέω, ρε; Ακούς τι σου λέω;», «Αυτό που σου λέω, εγώ!» ακούγονται να βγαίνουν από το στόμα μελιτζανοκόκκινων προσώπων έτοιμων να εκραγούν. Περιγραφικά επίθετα εν είδει κατηγορητηρίου (Καραγκιόζης, μαφιόζοι, λαμόγια, ρουφιάνοι) και ηθικολογίζοντες αφορισμοί («σα δεν ντρέπεστε!», «καλά, εντάξει, μπαρμπούτσαλα») και πού και πού κανένα αναστοχαστικό συγγνώμη («Μα είστε εντελώς ηλίθιος, συγγνώμη κιόλας») δίνουν και παίρνουν προτού τα διακόψει ρυθμικά η τέλεια μονοτονία της επανάληψης: «Με αφήνετε να μιλήσω; Με αφήνετε να μιλήσω; Μα γιατί δεν με αφήνετε να μιλήσω;».

Η ελληνική κουλτούρα της αγένειας δεν είναι καθαυτή κακή, όπως αντίστοιχα μια άλλη εθνική κουλτούρα ευγένειας δεν είναι καθαυτή καλή. Πράγματι η χρήση κάποιων λέξεων όπως «καλημέρα», «συγγνώμη», «ορίστε», «παρακαλώ», «ευχαριστώ», καθώς και η χρήση του πληθυντικού αριθμού δεν εξασφαλίζουν από μόνες τους την καλή συμβίωση των κατοίκων των πόλεων, ούτε επαρκούν για να εξαλείψουν τη βία – βίαιες συμπεριφορές εκδηλώνονται κάλλιστα και σε συνθήκες απόλυτης ευγένειας. Επιτελούν όμως, όπου χρησιμοποιούνται, μια σειρά από πολύπλοκες κοινωνικές λειτουργίες τις οποίες δεν πρέπει να παραβλέψουμε: οργανώνουν τις τυχαίες αλλά αναπόφευκτες συναντήσεις μεταξύ αγνώστων, φτιάχνουν μικρές καθημερινές τελετουργίες, αισθητικοποιούν την επικοινωνία κρύβοντας την πραγματική αδιαφορία που μπορεί να νιώθει ο ένας για τον άλλον, επιτρέπουν την έκφραση μέχρι και των πιο παράδοξων αιτημάτων διαλύοντας και ξαναφτιάχνοντας στιγμιαίες σχέσεις εξάρτησης. Κυρίως, όμως, υφαίνουν το πλαίσιο μιας κουλτούρας που υπολογίζει τον Άλλον, επιτρέπει την κριτική, αλλά επιζητά τη συναίνεση.

Όχι, η κουλτούρα της αγένειας δεν είναι καθαυτή κακή. Ευνοεί όμως τις εκρήξεις, τις φορμαλιστικές αντιπαραθέσεις και τις ανταγωνιστικές επιδείξεις υπέρμετρων εγώ. Αντίθετα, η αναγνώριση του Άλλου και η προσοχή στις ανάγκες του, που αυτόματα προκύπτουν από τη μηχανική χρήση ξερών τύπων ευγένειας, καθρεφτίζουν μία προδιάθεση συναίνεσης, απαραίτητη για την αστική συμβίωση. Ευγένειες και αγένειες ήρθε η ώρα όλες αυτές τις λέξεις, τις στάσεις, τις συμπεριφορές, να τις πάρουμε στα σοβαρά.

(Καρακωστάκη Χαριτίνη, από Τα Νέα, κείμενο ελαφρώς διασκευασμένο, 11 Μαρτίου 2013. Η Χαριτίνη Καρακωστάκη είναι πολιτική επιστήμων)

Η τυραννία της χυδαιολογίας

Κάποτε μερικές λέξεις πονούσαν. Σκανδάλιζαν, προκαλούσαν αντιδράσεις. Κάποτε η ευπρέπεια της συμπεριφοράς ήταν μέρος της κοινωνικής συνθήκης και η γλώσσα συμμετείχε ενεργά στην τήρησή της. Ανήκω στη γενιά αυτή που πρώτη, αν δεν κάνω λάθος, ταύτισε την ευπρέπεια με την υποκρισία και την απρέπεια, ή την αμέλεια της συμπεριφοράς με την απελευθέρωση των ηθών της.

Η «κοινή ευπρέπεια», έτσι την αποκαλούσε ο Τζορτζ Όργουελ, δεν είναι πλέον στοιχείο της κοινωνικής συνθήκης. Η απρέπεια έχει αθωωθεί, και μαζί της κουβαλάει στην αγορά και όλο της το σόι, απ' την κοινότητα αγένεια έως το βρισίδι και γιατί όχι, την κοινωνική βία. Η ελληνική κοινωνία είναι μια βίαιη κοινωνία, βίαιη στην καθημερινότητά της. Είναι άσκηση βίας να μην σου λέει ο άλλος καλημέρα, ή να παρκάρει στο πεζοδρόμιο και να κλείνει τη θέση των ΑΜΕΑ. Και το χειρότερο είναι ότι και ο ένας και ο άλλος το θεωρεί φυσιολογικό. Η βία στην καθημερινότητα παράγεται από το καθεστώς της χυδαιολογίας.

Πριν φτωχύνουμε όλοι μαζί είχε φτωχύνει η γλώσσα μας, κοινώς το εργαλείο που μας επιτρέπει να βλέπουμε τον εαυτό μας και τον κόσμο στον οποίο ζούμε. «Σαν έτοιμοι από καιρό» παραδοθήκαμε στην τυραννία της χυδαιολογίας, που τη θεωρήσαμε ευφυία γιατί είχαμε παραδώσει τα όπλα για να την κρίνουμε. Απλώς να πω ότι το γλωσσικό ύφος είναι ζήτημα κοινωνικό και βαθιά ηθικό.

(Τάκης Θεοδωρόπουλος, ελαφρώς διασκευασμένο άρθρο από την *Καθημερινή*, 7-1-2018)

Παρατηρήσεις

1η Δραστηριότητα

A.1. Αντλώντας στοιχεία από τα παραπάνω κείμενα, να αναφέρετε τι δείχνει ο αγενής και απρεπής τρόπος ομιλίας για την κουλτούρα και την ηθική στάθμη μιας κοινωνίας (περίπου 100-120 λέξεις). (μονάδες 15)

Μονάδες 15

2η Δραστηριότητα

A.2. α. Να προσδιορίσετε τη δομή της τέταρτης (4^{ης}) παραγράφου του πρώτου κειμένου: «Η ελληνική κουλτούρα της αγένειας... αλλά επιζητά τη συναίνεση». (μονάδες 3)

β. Να βρείτε έναν τρόπο ανάπτυξης στην ίδια παράγραφο (4^η παράγραφος του πρώτου κειμένου) και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας. (μονάδες 5)

- A.3. α.** Να γράψετε από μια συνώνυμη λέξη για καθεμιά από τις ακόλουθες λέξεις: **γελοιοποίησης, εξασφαλίζουν, υπέρμετρων, αθωωθεί.** (μονάδες 4)
- β.** **χρησιμοποιούνται:** να αναλύσετε τη λέξη στα συνθετικά της και από το δεύτερο (2^ο) συνθετικό να γράψετε μία νέα σύνθετη λέξη (ουσιαστικό ή επίθετο). (μονάδες 3)

Μονάδες 15

3η Δραστηριότητα

- A.4.** Σε άρθρο σας (περίπου 200-250 λέξεων) για τη διαδικτυακή εφημερίδα του σχολείου σας να εκφράσετε τις απόψεις σας σχετικά με τα αίτια της αγενούς και υβριστικής εκφοράς του λόγου σήμερα που συνεχώς εντείνεται ως φαινόμενο στη νεοελληνική κοινωνία.

Μονάδες 20

Β. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Οδυσσέας Ελύτης, Άξιον Εστί, «Τα πάθη»

ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ μού έδωσαν ελληνική·
το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου.
Εκεί σπάρει και πέρκες
ανεμόδαρτα ρήματα
ρεύματα πράσινα μες τα γαλάζια
όσα είδα στα σπλάχνα μου ν' ανάβουνε
σφουγγάρια, μέδουσες
με τα πρώτα λόγια των Σειρήνων
όστρακα ρόδινα με τα πρώτα μαύρα ρίγη.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου με τα πρώτα μαύρα ρίγη.
Εκεί ρόδια, κυδώνια
θεοί μελαχρινοί, θείοι και εξάδελφοι
το λάδι αδειάζοντας μες στα πελώρια κιούπια·
και πνοές από τη ρεματιά ευωδιάζοντας
λυγαριά και σχίνο
σπάρτο και πιπερόριζα
με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων,

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2019
Α΄ ΦΑΣΗ

E_3.Nλ1(ε)

ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα-πρώτα Δόξα Σοι.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου με τα πρώτα-πρώτα Δόξα Σοι!
Εκεί δάφνες και βάγια
θυμιατό και λιβάνισμα
τις πάλες ευλογώντας και τα καριοφίλια.
Στο χώμα το στρωμένο με τ' αμπελομάντιλα
κνίσες, τσουγκρίσματα
και Χριστός Ανέστη
με τα πρώτα συμπάρα των Ελλήνων.
Αγάπες μυστικές με τα πρώτα λόγια του Ύμνου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα λόγια του Ύμνου!

Παρατηρήσεις**1η Δραστηριότητα**

B.1. Στους δύο πρώτους στίχους του ποιήματος υπάρχει μία αντίθεση. Αφού την εντοπίσετε, να αποδώσετε το περιεχόμενό της σε μία παράγραφο 70-90 λέξεων.

Μονάδες 15**2η Δραστηριότητα**

B.2. Να αντιστοιχίσετε τους στίχους της στήλης Α με τα σχήματα λόγου της στήλης Β.

ΣΤΗΛΗ Α
α) ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ μού έδωσαν ελληνική· το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου
β) σάρτο και πιπερόριζα με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων,
γ) τα πρώτα μαύρα ρίγη
δ) και πνοές από τη ρεματιά ευωδιάζοντας

ΣΤΗΛΗ Β
1) μεταφορά
2) αντίθεση
3) παρήχηση
4) εικόνα

Μονάδες 8

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2019
Α΄ ΦΑΣΗ

Ε_3.Νλ1(ε)

Β.3. Στο ποίημα επαναλαμβάνεται ένα ημιστίχιο τέσσερις φορές. Να το εντοπίσετε (μονάδες 2) και να εξετάσετε τη λειτουργικότητά του (μονάδες 5).

Μονάδες 7**3η Δραστηριότητα**

Β.4. Ο ποιητής έχει ως μοναδική έγνοια την ελληνική γλώσσα, λόγω της διαχρονικότητάς της και της σύνδεσής της με τον ελληνικό πολιτισμό. Εσείς σε ένα κείμενο περίπου 150 λέξεων να αναφέρετε τα στοιχεία εκείνα που τη διαφοροποιούν από τις υπόλοιπες και συνιστούν την ιδιαίτερη αξία της.

Μονάδες 20

ΕΠΙΛΟΓΗ
ΚΑΝΟΝΑΤΑ